

Міністерство освіти і науки України
Чернігівський промислово – економічний коледж
Київського національного університету технологій та дизайну

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник директора з НР
_____Л. РОСЛАВЕЦЬ
_____ 20__ р.

**Методичне забезпечення лекційного курсу
з дисципліни «Основи взаємозамінності деталей»
спеціальності 133 «Галузеве машинобудування»**

Уклав

В. ПИЛИПЕЙ

Розглянуто на засіданні циклової
комісії спеціальних механічних
та загально - технічних дисциплін
Протокол №__ від _____ 20__ року
Голова циклової комісії

Т. СЕМЕРНЯ

Лекція № 1

Тема: Загальні поняття стандартизації

Мета: Вивчити основні положення стандартизації

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

- 1 Основні поняття і визначення в галузі стандартизації
- 2 Нормативні документи з стандартизації
- 3 Об'єкти стандартизації
- 4 Категорії нормативних документів з стандартизації

Матеріально - технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

Література:

- 1 Боженко Л.І., Стандартизація, метрологія та кваліметрія у машинобудуванні: - Львів: „Світ”, 2003. с.5-10

Лекція № 2

Тема: Органи та служби державної стандартизації в Україні

Мета: Вивчити основні положення державної стандартизації

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

1 Держстандарт України – організатор стандартизації

2 Діяльність центрів стандартизації

3 Порядок розроблення державних стандартів

4 Затвердження стандартів

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат

Література:

1 Боженко Л. І., Стандартизація, метрологія та кваліметрія у машинобудуванні: - Львів, Світ, 2003 с.14-19

Лекція № 3

Тема: Ряди переважних чисел

Мета: Навчити аналізувати і користуватися рядами переважних чисел

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

- 1 Геометрична прогресія переважних рядів переважних чисел
- 2 Арифметична прогресія рядів переважних чисел
- 3 Уніфікація – основний метод стандартизації
- 4 Метод агрегування

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат;
- довідник Зенкин А.С.

Література:

- 1 Козловский Н.С., Виноградов А.Н., Основы сатндартизации, допуски, посадки и технические измерения: - Москва: Машиностроение, 1982.
с.24-34

Лекція № 4

Тема: Сутність і зміст метрології

Мета: Навчити аналізувати і користуватися

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

- 1 Історія розвитку метрології в Російській імперії
- 2 Поняття про метрологію
- 3 Основні терміни і визначення метрології
- 4 Засоби вимірювання

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат

Література:

- 1 Боженко Л.І., Стандартизація, метрологія та кваліметрія у машинобудуванні: - Львів: Вища школа 2003. С. 52 – 65

Лекція № 5

Тема: Штангенінструменти. Мікрометричні інструменти

Мета: Навчити аналізувати і користуватися вимірювальними засобами

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

- 1 Штангенціркуль
- 2 Штангенглибиномір
- 3 Штангенрейсмас
- 4 Мікрометричні інструменти

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат;
- штангенінструмент;
- мікрометричний інструмент.

Література:

- 1 Козловский Н.С., Виноградов А.Н., Основы стандартизации, допуски, посадки и технические измерения : - Москва: Машиностроение, 1982.
с.127 - 132

Лекція № 7

Тема: Взаємозамінність, її види і значення

Мета: Навчити аналізувати взаємозамінність деталей

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

- 1 Повна взаємозамінність
- 2 Неповна взаємозамінність
- 3 Зовнішня і внутрішня взаємозамінність

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат

Література:

- 1 Козловский Н.С., Виноградов А.Н., Основы стандартизации, допуски, посадки и технические измерения : - Москва: Машиностроение, 1982.
с.24-28

Лекція. № 8

Тема: Загальні відомості про розміри

Мета: Розвинути знання про розміри, відхилення і допуски

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної програми

План

- 1 Загальні поняття про розміри
- 2 Загальні поняття про відхилення
- 3 Загальне поняття про розмір допуску

Матеріально – технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат;
- макет шпонкового з'єднання.

Література:

Н.С. Козловский., Основы стандартизации, допуски, посадки и технические измерения - Москва: Машиностроение, 1982. с.46-52

Лекція № 9

Тема: Графічне відображення полів допусків і відхилень

Мета: Навчити будувати графічні зображення допусків і відхилень

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

1 Побудова графіку

2 Розпізнання за графіком граничних відхилень

3 Позначення допусків на кресленнях

Матеріально - технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат

Література:

Н.С. Козловский., Основы стандартизации, допуски, посадки и технические измерения- Москва: Машиностроение, 1982. с.52-56

Лекція № 10

Тема: Загальні відомості про посадки

Мета: Вивчити основні положення посадок

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

1 Загальне поняття посадки

2 Посадка з зазором

3 Посадка з натягом

4 Перехідна посадка

Матеріально - технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат;
- макет з'єднання спряжених деталей.

Література:

Козловский Н.С., Основы стандартизации, допуски, посадки и технические измерения – Москва: Машиностроение, 1982. с. 58-63

Лекція № 11

Тема: Діапазони розмірів, одиниці допусків і квалітети ЕСДП

Мета: Оволодіти знаннями по розрахунку одиниць допуску і розкрити значення квалітетів

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

- 1 Інтервали розмірів
- 2 Одиниця допуску
- 3 Квалітети
- 4 Розрахунок допусків

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат:
- довідник.

Література:

- 1 Козловский Н.С., Виноградов А.Н., Основы стандартизации, допуски, посадки и технические измерения : - Москва: Машиностроение, 1982.
с.67-71

Лекція № 12

Тема: Основні умови утворення посадок

Мета: Пояснити принципи утворення посадок

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

1 Основні відхилення

2 Поля допусків переважного застосування

3 Визначення основних відхилень

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат

Література:

1 Козловский Н.С., Виноградов А.Н. Основы стандартизации, допуски, посадки и технические измерения: - Москва: Машиностроение, 1982. с.71 - 76

Тема: Вибір посадок

Мета: Вивчити основні положення по застосуванню стандартних посадок

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

- 1 Вибір посадки з зазором
- 2 Вибір перехідних посадок
- 3 Вибір посадок з натягом

Матеріально- технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН.

- Довідник- А.С.Зенкин, Допуски и посадки в машиностроении.

Література:

Козловский Н.С., Основы стандартизации, допуски, посадки и технические измерения. – Москва: Машиностроение, 1982. с. 99-102

Тема: Відхилення форми і розміщення поверхонь

Мета: Навчити відрізняти відхилення та допуски форми поверхонь

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

1 Основні види відхилень

2 Допуски форми і розміщення поверхонь

3 Умовні позначення допусків

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат

Література:

1 Козловський Н.С., Виноградов А.Н., Основы стандартизации, допуски, посадки и технические измерения: - Москва: Машиностроение, 1982. с.147-155

Тема: Шорсткість поверхонь

Мета: Навчити оцінювати шорсткість за допомогою їх параметрів

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

- 1 Шорсткість поверхні
- 2 Параметри висотних властивостей шорсткості
- 3 Параметри нерівностей профілю
- 4 Параметри форми нерівностей профілю
- 5 Вибір норм параметрів шорсткості
- 6 Позначення шорсткості на кресленнях

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат;
- зразки шорсткості по сталі і чавуну.

Література:

- 1 Козловський Н.С., Виноградов А.Н., Основы стандартизации, допуски, посадки и технические измерения: - Москва: Машиностроение, 1982. с.155-160

Тема: Класифікація гладких калібрів

Мета: Розглянути контроль розмірів циліндричних поверхонь

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

- 1 Призначення гладких калібрів
- 2 Конструктивні особливості гладких калібрів
- 3 Схеми розміщення полів допусків
- 4 Виконавчі розміри калібрів

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат;
- жорсткі калібри, довідник - А.С.Зенкин, Допуски и посадки в машиностроении.
- .

Література:

- 1 Козловский Н.С., Виноградов А.Н., Основы стандартизации, допуски, посадки и технические измерения: - Москва: Машиностроение, 1982. с.104-106

Тема: Допуски і розрахунки виконавчих розмірів калібрів

Мета: Навчити будувати графіки калібрів

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

1 Розміри і допуски калібрів

2 Розрахунок виконавчих розмірів калібрів

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат;
- довідник - А.С. Зенкин, Допуски и посадки в машиностроении.

Література:

1 Козловский Н.С., Виноградов А.Н., Основы стандартизации, допуски, посадки и технические измерения: - Москва: Машиностроение, 1982. с. 107-114

Тема: Допуски і посадки підшипників кочення

Мета: Оволодіти знаннями з вибору основних відхилень і допусків розмірів підшипників

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

1 Класи точності підшипників

2 Умовне позначення підшипників

3 Навантаження кілець підшипників

4 Позначення посадок підшипників на кресленні

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат;

Література:

1 Козловский Н.С., Виноградов А.Н., Основы стандартизации, допуски, посадки и технические измерения: - Москва: Машиностроение, 1982. с.168-175

Тема: Конічні з'єднання

Мета: Вивчити основні положення конусів та конічних поверхонь

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності.

План

- 1 Параметри конуса
- 2 Одиниці вимірювання кутів
- 3 Допуски кутових розмірів і кутів конусів
- 4 Посадки конічних з'єднань
- 5 Позначення розмірів конусів на кресленнях

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат;
- калібри і конічні з'єднання.

Література:

- 1 Козловский Н.С., Виноградов А.Н., Основы стандартизации, допуски, посадки и технические измерения: - Москва: Машиностроение, 1982. с.196-199

Лекція №25

Тема: Допуски і посадки конічних з'єднань

Мета: Навчити визначати конічні посадки

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

1 Види конічних з'єднань

2 Визначення осьового зміщення

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат

Література:

1 Козловский Н.С., Виноградов А.Н., Основы стандартизации, допуски, посадки и технические измерения: - Москва: Машиностроение, 1982. с.200-202

Лекція №26

Тема: Основні типи, параметри і взаємозамінність різьбових з'єднань

Мета: Вивчити властивості різьб, та їх взаємозамінність

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

- 1 Призначення і вимоги параметрів різьб
- 2 Поля допусків для різьбових поверхонь
- 3 Діаметральна компенсація різьб
- 4 Умовні позначення різьб

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат;
- моделі нарізі.

Література:

- 1 Козловский Н.С., Виноградов А.Н., Основы стандартизации, допуски, посадки и технические измерения: - Москва: Машиностроение, 1982. с.202-208

Тема: Допуски метричної нарізі. Посадки з зазором

Мета: Розкрити відхилення і посадки із зазором метричної нарізі

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

- 1 Основні відхилення нарізі
- 2 Поля допусків діаметрів нарізі
- 3 Різьові з'єднання з зазором

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат

Література:

- 1 Козловский Н.С., Виноградов А.Н., Основы стандартизации, допуски, посадки и технические измерения: - Москва: Машиностроение, 1982. с.212-217

Тема: Допуски і посадки шпонкових з'єднань

Мета: Вивчити основні положення з'єднання шпонки з пазом валу і пазом втулки

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

- 1 Призначення і типи шпонкових з'єднань
- 2 Основні параметри шпонкового з'єднання
- 3 Поля допуску призматичної шпонки
- 4 Розв'язок задачі

Матеріально – технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат;
- довідник;
- деталі;
- макет з'єднання спряжених деталей.

Література:

- 1 Козловский Н. С. Виноградов А. Н., Основы стандартизации, допуски , посадки и технические измерения: - Москва: Машиностроение, 1982. с.240 – 244
- 2 Зенкин А.С., Петко И.В., Допуски и посадки в машиностроении
Справочник. – Киев: Техника, 1990

Тема: Допуски і посадки прямобічних шліцьових з'єднань

Мета: Ознайомитись з центруванням деталей і посадками шліцьових з'єднань

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

- 1 Типи і параметри шліцьових з'єднань
- 2 Центрування шліцьових деталей
- 3 Поля допусків шліцьових з'єднань
- 4 Умовні позначення шліцьових з'єднань

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат

Література:

- 1 Козловский Н.С., Виноградов А.Н., Основы стандартизации, допуски, посадки и технические измерения: - Москва: Машиностроение, 1982. с. 244-248

Тема: Допуски циліндричних коліс і передач

Мета: Навчити аналізувати кінематичні похибки

Методи: Словесні, організація і здійснення навчальної діяльності

План

1 Похибка зубчастого колеса

2 Місцеві кінематичні похибки зубчастого колеса і передачі

3 Показники плавності роботи зубчастого колеса

4 Параметри контуру зубів

5 Характеристика з'єднання зубчастих коліс

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- плакат

Література:

1 Козловский Н.С., Виноградов А.Н., Основы стандартизации, допуски, посадки и технические измерения: - Москва: Машиностроение, 1982. с.256-262